

toenmalige Christelijke Gereformeerde Kerk geïllustreerd. De auteur gebruikt daarbij geen (eigen)namen, maar verwijst naar het archief van de kerkenraad, een ingetogenheid die hem siert. Van Klinkens artikel is een goed gecomponeerd verhaal geworden dat veel aspecten van de kerkelijke tuchttoefening aan de orde stelt, terwijl hij toch oog houdt voor de bijzondere situatie te Weedingermond. Het was immers een pionierswereld (vervening) en een grensgebied, waarin de kerkenraad soms onorthodoxe maatregelen moest nemen als de diaconale ondersteuning van niet-leden en het toestaan van de openstelling van winkels van gemeenteleden op zondag. In een dergelijke spannende situatie werd de noodzaak gevoeld van leiding en advies van buitenaf. Vandaar dat men zich sedert 1892 in toenemende mate richtte op het landelijk verbond van de Gereformeerde Kerken in Nederland: zo kwam de omringende wereld in het blikveld. Dan is ook de pioniersfase van deze kerk voorbij en wordt ze opgenomen in een bredere bedding.

Het korte slotartikel is van Frans Rozemond zelf en draagt de mooie titel: 'Zo'n verleden laat je niet met rust'. Het is de opmaat voor een tweetal bijlagen. Het 'Overzicht van de archieven van de THUK' en Rozemonds bibliografie vormen een waardige afsluiting van deze interessante bundel.

C. Blankenstijn, *Kerkvoogden in verzet. De Leersumsche quaestie 1920-1940*. Boekencentrum, Zoetermeer 1998. xii, 227 blz. Ill. ISBN 90 239 0040 0. f 45,00
– Aart de Groot

Deze Nijmeegse dissertatie (promotor: P. Nissen) behandelt de ontwikkelingen in de hervormde gemeente te Leersum in de jaren '20 en '30, toen de plaatselijke kerkvoogdij zich met hand en tand verzette tegen de nieuwe synodale regelingen voor de kerkvoogdijen en de eenheid der gemeente teloor ging. De verschillende fasen van het conflict worden uitvoerig geschetst. De auteur is erop uit om de gang van zaken begrijpelijk te maken en maakt daarvoor ruim gebruik van o.m. de conflictpsychologie. Ook heeft hij een aantal hoogbejaarde inwoners van Leersum gevraagd naar hun herinneringen aan de conflictueuze jaren. De lezer krijgt zodoende een goed beeld van deze ingewikkelde historie, die er tenslotte toe heeft geleid dat er in Leersum een oud-gereformeerde gemeente is ontstaan. In een

epiloog wordt nog de positie van de kerkvoogdij onder de nieuwe kerkorde van 1951 besproken en krijgen ook de tot vandaag voortdurende protesten van een groep kerkvoogdijen aandacht. De auteur probeert te achterhalen, wat de drijfveren van dit hardnekkig verzet toch kunnen zijn (203). Dat het gaat om de zelfstandigheid van de kerkvoogdij en een min of meer openlijke afwijzing van SOW, is wel juist, maar geeft geen verklaring. Het komt me voor dat de auteur bij zijn onderzoek zich heeft laten afleiden van de *cardo quaestionis leersummensis*, die toch alleen maar kan liggen in de vraag, welke kerk de kerkvoogden willen dienen. Wij horen nu niet, hoe de kerkvoogden zich gedroegen nadat de kerkelijke en de burgerlijke rechters hen in het ongelijk hadden gesteld. Ons wordt meegedeeld (p. 183-185), dat ze zich op den duur niet thuis voelden bij de afgescheiden groep omdat die hun waarschijnlijk te bevindelijk was. Zijn ze dus in de plaatselijke hervormde gemeente teruggekeerd? Was hun trouw aan de Leersumse kerk dus sterker dan hun protest en was het die trouw, die hun protest bepaalde? Het wordt niet duidelijk. Was het niet mogelijk geweest om de kerkelijke status van elk lid van de protesterende kerkvoogdij en haar aanhang in de kerkenraad – ze waren ons voorgesteld op p. 27, 52, 62-68 – na te gaan? Let op hun einde. Welke functie heeft de hervormde kerk als vaderlandse kerk, de kerk der vaders, in het geloof en leven van hen gehad? In zijn beschrijving van het conflict geeft de auteur aandacht aan het leven in een dorpsgemeenschap; ook andere sociologische factoren komen aan de orde. De kerkvoogdij wordt ons getekend als een groep rijke boeren, die zich door synodale reglementen niet wilden laten aantasten in hun 'regenteske bestuurshouding' en daarmee in hun 'streven naar macht en machtsuitoefening'. 'Geen pottেকijkers. Baas in eigen kerk!' (197). Ik zal niet ontkennen dat zulke motieven er waren. Maar in het verzet tegen de synode moet men hen zien als vertegenwoordigers van de plaatselijke kerk, die er sinds de middeleeuwen al is geweest en waarvan nu eenmaal iedereen in Leersum lid was, en waarmee ook de 10 procent dolerenden nog een emotionele band hadden. In plaats van de uitgebreide beschouwingen over de kerk als 'spiritueel omvormingsmodel' had ik liever gezien dat was onderzocht, welke de rol van de kerk was in geestelijke zin, maar dan geplaatst in het dorp. Dan zou misschien ook aan de dag kunnen komen, welke sentimenten de Leersumse kerkvoogd had als hij zijn God diende in zijn eeuwenoude eigen Leersumse kerkgebouw!